

საქართველოს 1921 წლის კონსტიტუციის ფრანგულენოვან თარგმანის შესახებ *

ირაკლი იაკობაშვილი**

აბსტრაქტი

სტატიაში ერთმანეთთან არის შედარებული საქართველოს 1921 წლის კონსტიტუციის ქართული ტექსტი 1922 წელს საფრანგეთში დაბეჭდილ მის ფრანგულ თარგმანთან, რომელის ასევე დამტკიცებულია დამფუძნებელი კრების მიერ. ფრანგული თარგმანი შესრულებულია მაღალპროფესიულ დონეზე და ზუსტად გადმოსცემს ქართულ დედანში ნახსენებ დებულებებს. ამავე დროს გარკვეული ტერმინოლოგიური და სტილისტური სხვაობაცაა, რათა ტექსტი უფრო გასაგები გამხდარიყო ფრანგულენოვანი მკითხველისათვის.

საქართველოს კონსტიტუციის ქართული ტექსტის დედნად დღემდე აღიარებულია 1921 წლის 21 თებერვალს საქართველოს დამფუძნებელი კრების მიერ დამტკიცებული ტექსტი, რომელიც პირველად დაიბეჭდა ქ. ბათუმში, პოლიგრაფისტ ნიკოლოზ ხვინგიას სტამბაში 1921 წლის (სავარაუდოდ) მარტის თვის დასაწყისში.

1922 წელს კონსტიტუციის ფრანგული თარგმანის ოფიციალური ტექსტი პირველად დაიბეჭდა 1922 წელს, საფრანგეთში; კონსტიტუციის ფრანგულ თარგმანის წინასიტყვაობაში საგანგებოდაა ნახსენები, რომ *“ფრანგული თარგმანი დამტკიცდა დამფუძნებელ კრების 1921 წლის 22 თებერვალს”*. ვინაიდან, სამწუხაროდ,

* კვლევა განხორციელდა შოთა რუსთაველის საქართველოს ეროვნული სამეცნიერო ფონდის საგრანტო პროექტის „საქართველოს დამფუძნებელი კრება: ქართული პარლამენტარიზმის გამოცდილება“ ფარგლებში. გრანტის კოდი: FR – 18 – 20157

** Ph.D, საქართველოს პარლამენტის არქივის გამგე

საქართველოს დამფუძნებელი კრების 1921 წლის 22 თებერვლის სხდომათა არანაირი საბუთი სადღეისოდ ქართულ არქივებში არ იძებნება, ჩვენ უნდა ვენდოთ ამ ცნობას და საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის კონსტიტუციის ფრანგული თარგმანის დამფუძნებელ კრებაზე დამტკიცების თარიღად მივიჩნიოთ 1921 წლის 22 თებერვალი.

1921 წლის მარტიდან დევნილობაში მყოფ ქართული ხელისუფლების ოფიციალურ დოკუმენტების გამოსაცემად მომზადებისას, ერთგან, ქართულ ემიგრაციის ლიდერთა მსჯელობათა შორის წავაწყდი ხსენებას მასზედ, რომ საქართველოს ხელისუფლება დევნილობაში განაგრძობდა საქართველოს კონსტიტუციის ტექსტის დახვეწას, დაზუსტებას, და რომ ეს დახვეწილი ტექსტი კონსტიტუციისა თარგმნილი ყოფილა ფრანგულ ენაზე.

მე დავინტერესდი ამ შესწორებებით და შევადარე დამფუძნებელ კრების მიერ დამტკიცებულ კონსტიტუციის ტექსტი 1922 წელს საფრანგეთში დაბეჭდილ კონსტიტუციის ფრანგულ თარგმანს და აღმოვაჩინე, რომ კონსტიტუციის ქართულ დედანის და მის ფრანგულ თარგმანს შორის მართლაც არის საკმაო სხვაობა; კონსტიტუციის ფრანგულ თარგმანში - გარდა იმისა, რომ - ქართული ენიდან ნებისმიერი ტექსტის ფრანგულ ენაზე თარგმნისას, შეუძლებელია არ შეიცვალოს ტექსტის წყობა: ასეთი ცვალებადობა ფრანგულ თარგმანში მართლაც არის, თუმცა ამ ცვალებადობებს ჩვენ შინაარსობრივ განსხვავებად არ მივიჩნევთ; - კონსტიტუციის ფრანგულ თარგმანში ჩანს ტექსტის ისეთი ცვლილებები, რომელნიც არ არიან გამოწვეულნი ერთი (ჩვენს შემთხვევაში - ქართული) ენიდან მეორე (ჩვენს შემთხვევაში - ფრანგულ) ენაზე თარგმნისას წყობის გარდაუვალ შეცვლით: ფრანგულ თარგმანში ხშირად განვრცობილია ან შეცვლილია გარკვეული ჩამონათვალები, მხოლობითი რიცხვში ნახსენები არსებითი სახელები ხშირად შეცვლილია მრავლობითით, კონსტიტუციის ცალკეულ მუხლების გარკვეულ ნაწილში შეტანილია დაზუსტებები, რიგი მცნებები თარგმანში შე-

დარებით ვრცლადაა მოყვანილი, ზოგან ჩამონათვალი გაზრდილია, დაზუსტებულია, ცალკეული საკითხები გავრცობილადაა თარგმნილი.

ზემოხსენებულ დაზუსტებებისგან განსხვავებით, კონსტიტუციის ტექსტის ფრანგულ თარგმანში მხოლოდ ერთ ადგილას არის შემთხვევა კონსტიტუციის ტექსტში ახალი საკითხის შეტანისა: ქართულ დედანის პირველი თავის მეოთხე მუხლში მოყვანილია მხოლოდ საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის დროშის აღწერა, იმ დროს როდესაც იმავე პირველი თავის მეოთხე მუხლის ფრანგულ (იქიდან კი - ინგლისურ¹) თარგმანში დამატებულია საქართველოს რესპუბლიკის გერბის (ფრანგ. - Le sceau, ინგლ. - The Seal) აღწერა. ფრანგულ თარგმანის სხვა ადგილას კი (კერძოდ, მეოთხე თავის ას ოცდამეათე მუხლში), ადგილობრივ თვით-

¹ კონსტიტუციის ინგლისური თარგმანი იხ. *Konst. Kandelaki. The Georgian question before the free world.* Paris, 1953. 2019 წელს, “ნოე ჟორდანაიას ინსტიტუტის” მიერ გამოიცა კონსტანტინე კანდელაკის ამ წიგნის ინგლისურიდან ქართულად თარგმანი: იხ. *კონსტანტინე კანდელაკი*, ქართული საკითხი თავისუფალი სამყაროს წინაშე. გამომცემელი, ნოე ჟორდანაიას ინსტიტუტი, თბ. 2019 წ.

კონსტანტინე კანდელაკის 1953 წლის ინგლისურენოვან წიგნის გამოცემის 2019 წლის ქართული თარგმანად მოყვანილია 1921 წლის 21 თებერვალს დამტკიცებული და ბათუმში, პოლიგრაფისტ ხვინგიას მიერ დაბეჭდილი საქართველოს კონსტიტუციის ქართულ ტექსტი (ტექსტის სტილის სრულად შენარჩუნებით) ზემოდ ნახსენებ ორი ჩანართით (თავი 1, მუხლი 5, და თავი 14, მუხლი 130) რომლებიც არ დამტკიცებულა დამფუძნებელი კრების 1921 წლის 21 თებერვალს (და რომელი ჩანართები დამატებულია ფრანგულ, და საფიქრებელია, ფრანგულიდან ინგლისურ ენოვან თარგმანში). საჭიროდ ვთვლი აქვე აღვნიშნო, რომ ეს უმნიშვნელო გადაცდენა სრულიად არანაირ ჩრდილს არ აყენებს კონსტანტინე კანდელაკის ამ საყურადღებო ნაშრომის ქართულ თარგმანს, მის დიდ მნიშვნელობას საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ისტორიის შემსწავლელთათვის.

მართველობების უფლებების განმარტებაში დამატებულია მთელი წინადადება, რომელიც არაა ქართულ დედანში.

აქვე საჭიროდ ვთვლი ხაზგასმით განვაცხადო: საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის დამფუძნებელი კრების მიერ 1921 წლის 21 თებერვალს მიღებულ საქართველოს კონსტიტუციის ქართულ დედანის ტექსტს და მის ფრანგულ თარგმანს შორის სხვაობა მართლაც არსებობს, თუმცა ფრანგულ ენოვან ტექსტში შეტანილი არც ერთი დაზუსტება თუ ჩამატება არ ცვლის დამფუძნებელი კრების მიერ 1921 წლის 21 თებერვალს მიღებულ კონსტიტუციის ქართულ ტექსტის არც ერთ მუხლში მოყვანილ აზრს². ფრანგულ თარგმანში ჩამატებული ყველა ასეთი ცვლილება შეიძლება შედარდეს დღევანდელ საქართველოს პარლამენტში კანონთა დამტკიცებისას ე.წ. “მეორე მოსმენის” დროს, კანონის მუხლობრივი განხილვისას კანონში შესატან ისეთ ცალკეულ ტერმინოლოგიულ ცვლილებებს, რომელთა მიზანია უფრო დაზუსტდეს, უფრო ნათლად, უფრო ერთაზროვნად განიმარტოს კანონის ე.წ. “პირველ მოსმენისას” მიღებული ძირითადი პრინციპები.

კონსტიტუციის ქართულ დედანსა და მის ფრანგულ თარგმანს შორის არსებულ ტერმინოლოგიურ სხვაობის დადგენის შემდეგ, მე დავინტერესდი ამ თვალსაზრისით გადამევილო თვალი საქართველოს კონსტიტუციის ტექსტის ინგლისურ ენოვანი თარგმანისთვის; ეს თარგმანი საქართველოს კონსტიტუციისა მოყვანილია საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ფინანსთა მინისტრის, ბ. კონსტანტინე კანდელაკის მიერ 1953 წლის ინგლისურენოვან გამოცემაში “The Georgian question before the free world”.³

² ხაზგასმა აქ და ქვევით (თუ საგანგებოდ არაა აღნიშნული) ჩემია.

³ კონსტიტუციის ინგლისური თარგმანი იხ. *Konst. Kandelaki. The Georgian question before the free world. Paris, 1953.* 2019 წელს, “ნოე ჟორდანიას ინსტიტუტის” მიერ გამოვიდა კონსტანტინე კანდელაკის ამ წიგნის ინგლისურიდან ქართულად თარგმანი: *კონსტანტინე კანდე-*

აღმოჩნდა, რომ კონსტანტინე კანდელაკის 1953 წლის გამოცემაში მოყვანილი ინგლისურ ენოვანი ტექსტი საქართველოს კონსტიტუციისა თარგმნილი უნდა იყოს საფრანგეთში, 1922 წელს დაბეჭდილ საქართველოს კონსტიტუციის ფრანგული თარგმანიდან; აქაც, ფრანგულის მსგავსად, ტექსტში მოყვანილია ის ორი ჩანართი (თავი 1, მუხლი 5, და თავი 14, მუხლი 130) რომლებიც არ დამტკიცებულა დამფუძნებელი კრების 1921 წლის 21 თებერვალს. კონსტანტინე კანდელაკის 1953 წლის ინგლისურენოვან წიგნის გამოცემის 2019 წლის ქართულ თარგმანად მოყვანილია დამფუძნებელ კრებაზე დამტკიცებული და ბათუმში, პოლიგრაფისტ ხვინგიას მიერ დაბეჭდილი საქართველოს კონსტიტუციის ქართულ ტექსტი (ტექსტის პირვენდელი სტილის სრულად შენარჩუნებით), თუმცა ამ ე.წ. “კანონიკურ” ტექსტში ჩართულია კონსტიტუციის მხოლოდ ფრანგულ ტექსტში არსებული ორი ჩანართი (თავი 1, მუხლი 5, და თავი 14, მუხლი 130) რომლებიც არ დამტკიცებულა დამფუძნებელი კრების 1921 წლის 21 თებერვალს. საჭიროდ ვთვლი აქ ასევე ხაზგასმით აღვნიშნო, რომ ამ ორი წინადადების ჩამატება კონსტიტუციის ინგლისურენოვან ტექსტში არანაირ ჩრდილს არ აყენებს კონსტანტინე კანდელაკის ამ ფრიად საყურადღებო ნაშრომში 1953 წელს მოთავსებულ კონსტიტუციის ინგლისურენოვან თარგმანს, ისევე როგორც ინგლისურიდან ქართულ თარგმანს, ამ გამოცემის საკვანძო მნიშვნელობას საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ისტორიის შემსწავლელთათვის.

ჩემის აზრით, საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის კონსტიტუციის ტექსტის ფრანგულ თარგმანში გარკვეულ დაზუსტებების შეტანის მთავარი (და ერთად-ერთი) მიზანი იყო კონსტიტუციის ფრანგულენოვანი თარგმანი - თავისი ფორმით, ტექსტში ნახმარი ტერმინოლოგიით უფრო გასაგები, უფრო მისაღები სტი-

ლაკი, ქართული საკითხი თავისუფალი სამყაროს წინაშე. გამომცემელი, ნოე ჟორდანაიას ინსტიტუტი, თბ. 2019 წ.

ლით ყოფილიყო შესრულებული - თან ისე, რომ არ შეცვლილიყო კონსტიტუციის ქართულ დედანში ნახსენები არც ერთი დებულება. თუ ვიმსჯელებთ კონსტიტუციის ფრანგულ (და ინგლისურ) თარგმანის მაღალი ხარისხით, მთარგმნელებმა თავის მიზანს ბრწყინვალედ მიაღწიეს.

*

ქვემოთ მომყავს რამოდენიმე მაგალითი კონსტიტუციის ქართული დედანის და ამ მუხლთა ფრანგული თარგმანში შეტანილი სხვაობებისა.

მუხლი 3.

ქართული დედანი: საქართველოს სახელმწიფოებრივი ენა არის ქართული ენა.

ფრანგული თარგმანი:რესპუბლიკის ოფიციალური ენა არის ქართული.

მუხლი 4.

ქართული დედანი: საქართველოს რესპუბლიკის დროშა არის – შვინდის ფერი ალამი შავი და თეთრი ზოლითა.

ფრანგული თარგმანი: საქართველოს რესპუბლიკის დროშა არის – შვინდის ფერი ალამი შავი და თეთრი ზოლითა; საქართველოს რესპუბლიკის გერბი არის გამოსახულება თეთრი გიორგისა ცხენზე, გარშემორტყმული შვიდი მნათობით

მუხლი 5.

ქართული დედანი: ყოველ კანონსა და სავალდებულო დადგენილებას მხოლოდ მაშინ აქვს ძალა, უკეთუ გამოცხადებულია სათანადო წესით.

ფრანგული თარგმანი: კანონები და დეკრეტები ძალაშია მხოლოდ მისი არსებული ზოგადად დაკანონებული წესით გამოქვეყნების შემდეგ.

მუხლი 7.

ქართული დედანი: ადმინისტრაციული დაყოფა და თვითმართველ ერთეულთა საზღვრების დაწესება და შეცვლა სწარმოებს მხოლოდ კანონმდებლობითის წესით.

ფრანგული თარგმანი: ადმინისტრაციული დაყოფა და ავტონომიების საზღვრების დაწესება და შეცვლა სწარმოებს მხოლოდ კანონმდებლობითის წესით.

მუხლი 36.

ქართული დედანი: გონებრივი, სავაჭრო და სამეურნეო-სამრეწველო პროფესიის თავისუფალი განვითარება უზრუნველყოფილია რესპუბლიკის კანონებით.

ფრანგული თარგმანი: გონებრივი, კომერციული, სამრეწველო და სოფლის მეურნეობის პროფესიის თავისუფალი განვითარება უზრუნველყოფილია რესპუბლიკის კანონებით.

მუხლი 41.

ქართული დედანი: პოლიტიკური დევნილი, რესპუბლიკის ტერიტორიაზე შემოხიზნული, სხვა სახელმწიფოს არ გადაეცემა.

ფრანგული თარგმანი: არც ერთი პოლიტიკური დევნილი, რესპუბლიკის ტერიტორიაზე შემოხიზნული, სხვა სახელმწიფოს არ გადაეცემა.

მუხლი 42.

ქართული დედანი: მოქალაქის უფლებათა დარღვევისათვის, როგორც თანამდებობის, ისე კერძო პირი მიეცემა პასუხისგებაში სისხლის სამართლის კანონების თანახმად.

ფრანგული თარგმანი: მოქალაქის უფლებათა დარღვევისათვის, როგორც თანამდებობის, ისე კერძო პირები მიეცემა პასუხისგებაში სისხლის სამართლის კანონების თანახმად.

მუხლი 63.

ქართული დედანი: ინიციატივის უფლება ეკუთვნის: (...) ბ) 5.000 ამომრჩეველს.

ფრანგული თარგმანი: ინიციატივის უფლება ეკუთვნის: (...) ბ) ნებისმიერ ამომრჩეველთა 5.000 - იან ჯგუფს.

მუხლი 70.

ქართული დედანი: განსაკუთრებულ გარემოებაში, უკეთეს მთავრობის დადგენილების გამოტანა დაბრკოლებულია, პრეზიდენტს შეუძლია გამოიწვიოს რესპუბლიკის შეიარაღებული ძალა, რაც დაუყოვნებლივ უნდა მოხსენდეს პარლამენტს.

ფრანგული თარგმანი: მთავრობის გადაწყვეტილების არარსებობის შემთხვევაში, პრეზიდენტს შეუძლია, განსაკუთრებულ შემთხვევებში, მიმართოს ქვეყნის შეიარაღებულ ძალებს, ამასთან, მან დაუყოვნებლივ უნდა მიმართოს პარლამენტს.

მუხლი 79.

ქართული დედანი: სასამართლოს განაჩენი არ შეიძლება გაუქმებულ, შეცვლილ, ან შეჩერებულ იქნეს კანონმდებელი, აღმასრულებელი ან ადმინისტრაციული ორგანოს მიერ.

ფრანგული თარგმანი: სასამართლოს არც ერთი განაჩენი არ შეიძლება გაუქმებულ, შეცვლილ, ან შეჩერებულ იქნეს კანონმდებელი, აღმასრულებელი ან ადმინისტრაციული ორგანოს მიერ.

მუხლი 43.

ქართული დედანი: ამბოხებისა ან ომის დროს, პარლამენტს უფლება აქვს დროებით შეაჩეროს მთელს რესპუბლიკაში, ან რომელიმე მის ნაწილში იმ უფლებათა გარანტია, რომელიც აღნიშნულია შემდეგ მუხლებში: 19, 22, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 32, 33, და 38, ომის დროს კი 21 მუხლში აღნიშნული გარანტია იმ პირობით, რომ

სამხედრო სამართალში მიცემა შესაძლებელია მხოლოდ მომქმედი ჯარის მიერ დაკავებულ ტერიტორიაზე.

თუ პარლამენტი შეკრებილი არ არის, მთავრობას შეუძლია თავის პასუხისმგებლობით შეაჩეროს ზემოაღნიშნულ გარანტიათა მოქმედება, მხოლოდ დაუყოვნებლივ უნდა მოიწვიოს პარლამენტი და თავის დადგენილება წარუდგინოს.

ფრანგული თარგმანი: ქვეყნის შიგნით ამბოხებისა ან ომის დროს, პარლამენტს უფლება აქვს დროებით შეაჩეროს მთელს რესპუბლიკაში, ან რომელსამე მის ნაწილში ის საკონსტიტუციო გარანტიები, რომელიც აღნიშნულია შემდეგ მუხლებში: 19, 22, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 32, 33, და 38, ომის დროს კი შესაძლებელია 21 მუხლში აღნიშნული გარანტიაც იმ პირობით, რომ სამხედრო სამართალში მიცემა შესაძლებელია მხოლოდ მომქმედი ჯარის მიერ დაკავებულ ტერიტორიაზე.

პარლამენტის სესიებს შორის მთავრობას შეუძლია თავის პასუხისმგებლობით შეაჩეროს ზემოაღნიშნულ გარანტიათა მოქმედება, მხოლოდ დაუყოვნებლივ უნდა მოიწვიოს პარლამენტი და თავის დადგენილება წარუდგინოს.

მუხლი 65.

ქართული დედანი: პარლამენტი ყოველწლივ ირჩევს პრეზიდენტს.

ფრანგული თარგმანი: პარლამენტი ყოველწლივ ირჩევს ბიუროს.

მუხლი 70

ქართული დედანი: (...) მთავრობის თავმჯდომარეს უფლება აქვს თავის განკარგულებით დანიშნოს რევიზია მართველობის ამა თუ იმ დარგისა, ადგილისა ან მოვლენისა, კანონში აღნიშნულ წესისამებრ.

ფრანგული თარგმანი: (...) მთავრობის თავმჯდომარეს განსაკუთრებული უფლება აქვს თავის განკარგულებით დანიშნოს რევიზია მართველობის საჯარო სამსახურის სხვადასხვა სამსახურებში, ლოკალურ ადმინისტრაციებში, კერძო საქმიანობის კანონში აღნიშნულ წესისამებრ.

მუხლი 98.

ქართული დედანი: ადგილობრივი თვითმართველობა არის ამავე დროს ორგანო ადგილობრივი მართველობისა და განაგებს ადგილობრივ გამგეობის კულტურულ, განმანათლებელ და სამეურნეო საქმეებს თავის ტერიტორიის ფარგლებში.

ფრანგული თარგმანი: ადგილობრივი თვითმართველობა არის ამავე დროს ორგანო ადგილობრივი მართველობისა და განაგებს ადგილობრივ გამგეობის ეკონომიურ და კულტურულ საქმეებს თავის ტერიტორიის ფარგლებში.

ლიტერატურის სია

საქართველოს 1921 წლის კონსტიტუცია

კანდელაკი კონსტანტინე. ქართული საკითხი თავისუფალი სამყაროს წინაშე. გამომცემელი, ნოე ჟორდანიას ინსტიტუტი, თბ. 2019

Kandelaki Konst. The Georgian question before the free world. Paris, 1953.

Irakli Iakobashvili

On the French Translation of 1921 Constitution of Georgia

Abstract

The article compares the Georgian version of the 1912 Constitution of Georgia to the French version, published in France in 1922, which is also endorsed by the Constituent Assembly. The French translation is conducted with high professionalism and reflects the main clauses of its Georgian equivalent. Nevertheless, there is some terminological and stylistic differences which made the French version more understandable for the French audience.

